

Kvalitativní výzkum a jeho paradigmata ve feministické reflexi

Kurz: Metodologie výzkumu genderové problematiky

Vyučující: Mgr. Petr Fučík

Vypracovala: Nikola Špačková, UČO: 380422

Obor: Genderová studia, environmentální studia

Jaro 2011

Datum: 5. 5. 2011

„Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím.“ (Disman, 1993: 285)

Základním rozdílem mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem je rozdíl v cílech. V kvantitativním výzkumu je cílem testování hypotéz, ke kterému používáme deduktivní logiku, naopak v kvalitativním výzkumu je cílem porozumění, ke kterému používáme induktivní logiku. U kvantitativního výzkumu je třeba mnoha zkoumaných jedinců k omezenému rozsahu informací, u kvalitativního výzkumu nám stačí jen malý počet zkoumaných k získání mnoho informací. Nevýhodou kvalitativního výzkumu je nízká reliabilita, za to má však vysokou validitu. K tomu, abychom dostatečně porozuměli (u kvalitativního výzkumu) je třeba sběr téměř všech dat, u kvantitativního výzkumu nám stačí jen ta nutná data k testování hypotéz.

V kvalitativním výzkumu si výzkumník/ce nevybírá předem proměnné, o tom, co všechno se dozví a jakým směrem povede rozhovor, rozhoduje respondent/ka sám, výzkumník/ce ho pouze navádí. Respondent/ka se tak může chovat a jednat zcela přirozeně. Výzkumník/ce pak musí pátrat v množině proměnných po nejdůležitějších datech.

Přestože má kvalitativní výzkum mnoho kladů, je třeba zmínit, že často je brán jen jako „předvýzkum“, na nějž pak navazuje kvantitativní výzkum. Stále ještě nemá dostatečně velkou váhu a o důstojné místo ve výzkumu bude muset ještě bojovat.

V kvalitativním výzkumu dochází ke sběru dat zúčastněným pozorováním, nestandardizovaným rozhovorem či analýzou osobních dokumentů, toto vše můžeme zahrnout pod jeden název – terénní výzkum, tím bych se chtěla ve zbytku práce zabývat.

Terénní výzkum

Terénní výzkum je velmi diskutovaný v antropologii.

Výzkumníkovi/ci se v tomto výzkumu dostává dvou rolí, může vystupovat buď jako outsider, či jako insider.

Pozice Outsider – výzkumník/ce vstupuje do zkoumané skupiny (kulturní, etnické či rasové) jako cizinec; s touto skupinou nemá nic společného. Je to např. běloch – Brit, který jde dělat výzkum do indiánské komunity v Jižní Americe.

Pozice Insider – výzkumník/ce se pohybuje ve známé skupině, v které žije, nebo v ní žil, tedy jako domorodec. Se zkoumajícími se ztotožňuje.

Cílem terénního výzkumu je absolutní poznání a porozumění dané skupině/kultuře. Pro získání dokonalých informací se musí výzkumník/ce aktivně účastnit jejich života a sledovat vše z jejich perspektivy. Dalo by se říci, že v tomto ohledu jsou na tom lépe domorodí výzkumníci, tedy insideři, avšak u nich nastávají jiné problémy, ale o tom později.

Prvním zásadním úkolem výzkumníka/ce, jak insidera, tak i outsidera, vstupujícího do skupiny je formulovat problém, který chce zkoumat, a to tak, aby tomu porozuměli i respondenti. Neboť pokud tomu sami zkoumající špatně porozumí, mohou výzkumníka/ci špatně přijmout.

V terénním výzkumu je také nezbytné ovládat verbální a neverbální komunikaci, je dobré naučit se poznávat, kdy lidi lžou a kdy uhýbají otázce. Od samého začátku je důležitá otevřenost, a to jak ze strany respondentů, tak i ze strany výzkumníka/ce. Pro pravdivý výsledek je neopomenutelná upřímnost.

Přijetí výzkumníka je dalším zásadním bodem. Jak už bylo zmíněno, výzkumníkovou povinností je zkoumané obeznámit s hlavním cílem výzkumu. Pak už záleží pouze na nich, zdali výzkumníka/ci přijmou, nebo mu/jí výzkum nepovolí. Určit, pro kterého/ou výzkumníka/ci bude vstup do skupiny složitější, je velmi těžké. Není pravda, že insidera přijmou mnohem snadněji – pokud se jedná o nějakou složitou skupinu, mohou insidera odmítnout se slovy „Proč nás budeš zkoumat, když to znáš“, naopak outsidera mohou přivítat s otevřenou náručí, pokud jim bude výzkum připadat účelný a užitečný.

Avšak pozice – insider či outsider – výzkumníka/ce nemusí být jediným problémem pro přijetí do skupiny. Velkou roli v tomto úkolu hraje i pohlaví, a to všech zúčastněných. Určitě bude velký rozdíl, jestli půjde skupinu generálních ředitelů nadnárodních firem zkoumat muž či žena, netroufám si odhadovat reakce, ale přístup budou mít určitě ke každému jiný. Právě pohlaví výzkumníka/ce může velice ovlivnit výsledek celého výzkumu, respondenty může výzkumník/ce přitahovat, a tak se mohou snažit o co nejlepší výkony, samozřejmě to může být i naopak. Nemálo záleží i na sexuální orientaci zúčastněných – když se dostane heterosexuál mezi homosexuály a naopak. V dnešní době ještě mnoho lidí bojuje se sexuální snášenlivostí, a tak ve skupině s rozdílnými sexuálními orientacemi může být situace velice napjatá až kritická. Může se ve skupině projevat diskriminace apod. Avšak dá

se předpokládat, pokud spolu ve stejné skupině, tak by k nějakým velkým konfliktům docházet nemuselo.

Od pozice, z které výzkumník skupinu zkoumá, se odvíjí i zjištěné informace, které se mohou významně lišit, podle toho, jak výzkumník danou věc pochopí, či jak se k ní staví. Může také dojít k situaci, kdy dva různí výzkumníci stejnou věc prezentují dvěma různými způsoby.

Posledním těžkým úkolem výzkumníka/ce je analýza dat. Je nutné zvážit, které informace smí ventilovat na veřejnost a které jsou tajemstvím dané skupiny.

Literatura:

Disman, M. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum. (283-322)

Jones, Delmos, J. 2006. Na cestě k domorodé antropologii. *Biograf* 39.